

Список використаних джерел

1. Головченко В. В. Право у житті людини / В. В. Головченко. – Київ : Оріони, 2005. – С. 253.
2. Туманов В. А. О правовом нигилизме / В. А. Туманов // Советское государство и право. – 1989. – № 10. – С. 20–27.

Ямбор Назарій Васильович, курсант 1 курсу Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС
Науковий керівник: доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС, кандидат юридичних наук, доцент **Онищук І. І.**

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ РІВНОСТІ ПЕРЕД ЗАКОНОМ ЯК СКЛАДОВА ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ

У юридичній літературі існує безліч питань, що стосуються правової культури. Це пов'язано з багатоаспектністю, неоднозначністю категорії правової культури, як частини культури громадської, що у свою чергу впливає з багатоаспектності, неоднозначності культури взагалі. Високий рівень правової культури є найважливішою ознакою правової держави, умовою обов'язковою необхідною для її побудови.

Правова культура визначається рівнем розвиненості правосвідомості населення. Правосвідомість – це ставлення людей до права, правових явищ, засноване на знаннях про право і сприйнятті на суб'єктивному рівні. Правосвідомість – дуже важливий елемент правової культури. Людина без правосвідомості буде жити власним свавіллям і терпіти свавілля від інших. Правосвідомість необхідно розглядати не тільки як сукупність поглядів на право, а ще й як погляди на державу, на всю організацію суспільного життя. Від того, яким буде рівень, якість правосвідомості, залежить і те, якою буде поведінка людини в суспільстві.

Рівність перед законом – одна з фундаментальних конституційних вимог, важлива умова існування правової держави. Принцип рівності є логічним продовженням принципу справедливості. Рівність не є формальним критерієм, вона має

спричинялись доматеріально однакового ставлення. Згідно зі ст. 8 Конституції України рівність громадян перед законом полягає в тому, що стосовно кожної особи закон повинен мати однакову силу впливу. Перед законом всі рівні, всі права повинні бути однаково захищеними, адже закон однаковий для всіх.

Ідеї прав людини сягають у давні часи. Вже в Кодексі Хаммурапі (XVII ст. до нашої ери) згадується про те, що цар – основа влади, справедливості, захисту слабких від зловживань з боку сильних. Грецькі софісти та стоїки сповідували природну свободу, рівність людей і вищість природного права над становим. Римські мислителі, зокрема, Цицерон і Сенека, наслідували ідеї природного права. В стародавньому Римі народилося фундаментальне право на справедливий судовий розгляд, а в Законі XII Таблиць з 449 р. до н. е. є запис про заборону використання зворотного права. Чимало сучасних мислителів звертають увагу на знецінення прав людини в сучасному світі. Права людини знову викликають жваві дискусії та полеміку [1, с. 11].

В теорії права закон розглядається у вузькому розумінні – як акт органу законодавчої влади, і в широкому – як будь-який нормативно-правовий акт держави, що насправді охоплює собою поняття законодавства. Рівність перед «законом» розглядається нами як поняття у широкому розумінні, що охоплює всі джерела офіційно встановленого права, «оскільки всі вони являють собою офіційно-владні емпіричні реалії нормативного характеру, наділені законною (примусово-обов'язковою) силою» [2, с. 6]. Інакше можна дійти до висновку про те, що перед законом у вузькому змісті всі рівні, а перед указом Президента України або постановою Кабінету Міністрів України – ні.

Принцип рівності являє собою діалектичне поєднання концепцій формальної і фактичної (реальної) рівності. Саме це дозволяє забезпечити у праві чесну (справедливу) рівність можливостей як провідну сучасну інтерпретацію ідеї рівності. Принцип правової рівності може бути описаний за допомогою формули «диференційована рівність з можливостями позитивних дій». Вона виводиться із того, що: усі, хто знаходиться в однаковому становищі, мають рівні права, свободи та обов'язки і є рівними перед законом і судом, але права, свободи та обов'язки є різними, коли право враховує

розумні й об'єктивні відмінності між особами або створює тимчасові сприятливі умови для певної категорії осіб з метою компенсації існуючої фактичної нерівності.

Ідея фактичної (реальної) рівності можливостей реалізується у праві за допомогою двох основних принципів: 1) принцип диференціації правового регулювання; 2) принцип позитивної дискримінації. Принцип диференціації як складова фактичної (реальної) рівності можливостей виходить із визнання того факту, що право повинне враховувати відмінності між людьми.

У сучасних правових системах розроблена певна кількість категорій, які складаються на підставі відмінностей між людьми, що мають соціальний, а не індивідуальний характер. Для особи, яка належить до тієї чи іншої категорії, факт належності обумовлює особливі правові наслідки порівняно з іншими особами: він визначає специфіку в характері й умовах реалізації прав і свобод, особливості закріплення обсягу відповідних прав, наявність додаткових пільг і гарантій. Демографічні, соціальні і територіальні фактори обумовлюють різницю в правовому становищі таких груп, як жінки, молодь, пенсіонери, інваліди, малозабезпечені, безробітні, державні службовці тощо.

Позитивна дискримінація дозволяє перейти від рівності в праві до рівності через право (фактичної рівності). На даному етапі можна виокремити три основні категорії осіб, стосовно яких діють програми позитивної дискримінації: жінки, расові групи і національні меншини.

Європейський суд з прав людини досить часто посиляється на принцип рівності перед законом і судом у своїх рішеннях, при тому, що засади рівності і змагальності у судовому процесі виведені ним із принципу верховенства права, якому підпорядкована вся Конвенція, та є складовою права на справедливий суд, гарантованого статтею 6 Конвенції. Принцип рівності сторін у процесі – у розумінні «справедливого балансу» між сторонами – вимагає, щоб кожній стороні надавалася розумна можливість представити справу в таких умовах, які не ставлять цю сторону у суттєво невідгідне становище відносно другої сторони.

Суд нагадує, що принцип рівності сторін – один із складників ширшої концепції справедливого судового розгляду – передбачає, що кожна сторона повинна мати розумну можливість представляти свою сторону в умовах, які не ставлять її в суттєво менш сприятливе становище у порівнянні з опонентом.

Законодавство має охороняти принцип рівності: воно має трактувати однорідні ситуації однаково, а відмінні ситуації – по-різному та гарантувати рівність щодо будь-якої підстави стосовно потенційної дискримінації. Наприклад, правила щодо парламентського імунітету, а конкретніше – щодо недоторканності, «має бути врегульовано в обмежувальний спосіб, і завжди має існувати можливість зняти такий імунітет за чіткими та неупередженими процедурами. Зняття недоторканності, якщо вона застосовується, має здійснюватись лише за наявності підстав у справі, що є предметом розгляду, лише співвимірно (пропорційно) та якщо в цьому є потреба – з тим, аби захистити демократичну діяльність парламенту й права політичної опозиції». «Акти права повинні передбачати, що заборона дискримінації не перешкоджає запровадженню або підтриманню тимчасових особливих заходів, призначенням яких є запобігання невідгідному становищу, в яке потрапляють особи у зв'язку [з належністю до конкретної групи], або його усунення, або – сприяння їхній повноцінній участі в усіх ділянках життя. Такі заходи має бути припинено, щойно задумані цілі було досягнуто» [3, с. 27].

Отже, принцип рівності передбачає чотири основні аспекти, які суттєво відрізняються один від одного, хоча і не є незалежними: 1) рівна повага в межах певної схеми процесу ухвалення постанов – вимога виявляти рівну повагу до думки кожного; 2) об'єктивне ставлення – вимога однакового розгляду однакових випадків; 3) рівність розподілу – вимога отримання кожним рівної частки певного блага; 4) рівність результату – вимога, згідно з якою індивіди після процедури розподілу повинні опинитися в однакових умовах.

Список використаних джерел

1. Madej J. Wposzukiwaniudobregoprawa / J. Madej // *Ius Novum*. – Warszawa: Uczelnia Łazarskiego, 2014. – S. 9–17.
2. Нерсесянц В. С. Основные концепции права и государства в современной России / В. С. Нерсесянц // *Основные концепции права и государства в современной России // Государство и право*. – 2003. – № 5. – С. 5–33.
3. Мірило правовладдя / перекл. С. Головатий // *Європейська Комісія «За демократію через право» (Венеційська Комісія)*. – Київ : USAID, 2017. – 168 с.